Odată realizată unirea completă, prin recunoaşterea de către Poartă la 4 decembrie 1861, atenția lui Cuza s-a îndreptat spre problemele interne, dintre care două erau de mare însemnătate: problema averilor mănăstirilor închinate și problema împroprietăririi țăranilor. O parte din mănăstirile din țările române fuseseră "închinate" de către ctitorii lor, adică puse sub autoritatea patriarhilor de la Constantinopol, Ierusalim, Antiohia, Alexandria sau a marilor mănăstiri de la Muntele Athos, din restul Peninsulei Balcanice sau din Orientul creștin.[1]

Forurile cărora le fuseseră închinate mănăstirile românești urmau să aibă grijă de ele și să asigure împlinirea legatelor sau obligațiilor prevăzute de ctitori. Pentru aceste îndatoriri, patriarhiile și mănăstirile din Orientul creștin urmau să primească o cotă parte din veniturile acestor mănăstiri, venituri considerabile de pe urma moșiilor cu care fuseseră înzestrate. Însă, în timp, acea cotă parte a sporit considerabil, iar obligațiile au fost neglijate.[2] Regulamentul Organic obliga mănăstirile închinate de a contribui la cheltuielile statului cu un sfert din veniturile lor, prevederi rămase în bună parte literă moartă, deoarece egumenii greci nu doriseră să se supună.[3]

La 10/22 august 1863, mănăstirile închinate datorau statului 28 889 020 lei.[4] La aceeași dată Negri a trimis Porții o notă propunând rezolvarea problemei bunurilor mănăstirilor închinate, contra unei substanțiale despăgubiri oferite "locurilor sfinte". Se oferea suma de 80 000 000 de piaștri turcești din care urrnau să se scadă 28 889 020 de piaștri, reprezentând datorii ale egumenilor mănăstirilor închinate către statul român, astfel încât comunitățile grecești primeau în numerar 51 110 980 de piaștri turcești. Pe deasupra, guvernul român suplimenta încă 10 000 000 de piaștri pentru înființarea unei școli laice și a unui spital la Constantinopol, unde să fie primit oricine, indiferent de confesiune. Ierarhii greci au refuzatînsă oferta.[5]

Secularizarea înfaptuită la sfârșitul anului 1863 constituia deci încununarea unui lung şir de măsuri luate de Cuza și miniștrii săi. Venise în sfârşit timpul de a rezolva una din problemele de bază ale tânărului stat național, urmărită cu perseverență de

---

[1] Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Scurtă istorie a românilor*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977, pp. 239-240.
[2] *Ibidem*, p. 240.
[3] Marin Mihalache, *Cuza Vodă*, București, Editura Tineretului, 1967, p. 163.
[4] Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 240.
[5] Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, București, Editura Științifică, 1966, p. 193.

Alexandru loan Cuza. În afară de Kogălniceanu şi de predecesorul său, un rol direct în alcătuirea acestei legi, cât şi în aplicarea ei fără tergiversări şi compromisuri, l-a avut Dimitrie Bolintineanu. De la Constantinopol, C. Negri a susținut cu succes recunoașterea măsurii pe plan extern.[6]

Proiectul de lege pentru secularizarea averilor mănăstireşti prevede în articolul 1 că toate averile mănăstireşti din România sunt şi rămân averi ale statului. Aşadar, de la început fusese vorba de bunurile mânăstirilor închinate, dar acum legea generaliza măsura asupra tuturor bunurilor mănăstireşti, indiferent dacă erau închinate sau nu.[7] Acest lucru s-a făcut pentru a nu stârni, în plus, adversități ale Puterilor Garante.[8]

Opinia publică românească era complet pregătită şi perfect solidară atât cu guvernul, cât şi cu domnul țării. Era vorba doar de o bună parte din pământul țării. Adăugându-i-se acum şi bunurile mânăstirilor neînchinate, suprafața secularizată atingea 25,26% din teritoriul țării, adică mai bine de un sfert. Cuza şi Kogălniceanu, când s-au hotărât să realizeze actul secularizării, aveau în spatele lor întreaga națiune, ceea ce era esențial. Au mai avut însă şi sprijinul Franței, a cărei autoritate, după războiul Crimeii şi campania din Italia, cântărea greu în concertul politic european; am avut de asemenea avantajul unei conjuncturi europene favorabile nouă, în sensul că Marile Puteri - şi în special Rusia- erau preocupate de problema polonă, față de care chestiunea bunurilor mânăstirilor închinate trecea în umbră, nu mai avea însemnătatea pe care ar fi avut-o într-o Europă liniştită, fără probleme internaționale majore.[9]

Pe plan intern reprezenta un aport material substanțial, averile respectivelor mânăstiri reprezentând, în ansamblul veniturilor, un coefficient de 11,4 % în Moldova şi 16,55 % în Țara Românească. Ca suprafață agricolă, împreună cu aceea a mânăstirilor neănchinate, procentul era de 27,69 % în Țara Românească, în Moldova 22,33%; raportat la suprafața agricolă a principatelor, rezultă o medie de 25,20 %.[10]

Ecoul secularizării a fost imens în întreaga țară. Dovadă, între altele, sunt foarte numeroase adresele cetățenilor care îşi exprimau bucuria pentru acest act.[11]

---

[6] Marin Mihalache, *op. cit.*, p. 164.
[7] Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 195.
[8] G. D. Iscru, *Istoria modernă a României*, vol. 2, Bucureşti, Casa de Editură şi Librărie "Nicolae Bălcescu", 1998, p. 41.
[9] Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 196.
[10] G. D. Iscru, *op. cit.*, pp. 42-43.
[11] Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 201.

În afara hotarelor țării, secularizarea a provocat reacții diverse, după cum cercurile respective erau progresiste sau reacționare: cele dintâi au aplaudat măsura, celelalte au criticat-o. Generalul Türr, reprezentantul ungurilor revoluționari exilați, scria, în mai 1864, lui Aali pașa că secularizarea este un mijloc de a ridica nivelul moral și material al Principatelor. În Franța, țară de tradiție revoluționară, care aplicase ea însăşi o măsură similară cu şapte decenii mai înainte, trecerea averilor mânăstireşti în patrimoniul statuluia fost aprobată și pentru un motiv subsidiar: acela ca mânăstirile închinate erau un mijloc al guvernului țarist de a se amesteca, sub pretextul apărării ortodoxiei și instituțiilor acesteia, în treburile interne ale României, de a-și crea aderenți și de a-și spori influența. În Italia, reacția a fost de asemenea pozitivă. Iar dacă Anglia s-a manifestat la început împotriva secularizării, ea făcut-o pentru un dublu motiv: întâi, pentru apărarea principiului proprietății, al doilea, din solidaritate cu Turcia, apărarea intereselor acesteia
fiind o constantă a politicii engleze în epoca respectivă.[12]

Legea secularizării averilor mânăstireşti" a fost votată la 17/29 decembrie 1863. În total au fost trecute în proprietatea statului 75 de mănăstiri închinate bisericii greceşti, dintre care 44 din Țara Românească şi 31 din Moldova, care dețineau la rândul lor mai multe *metocuri* şi moşii. Numărul moşiilor închinate era de 560 (366 în Țara Românească şi 194 din Moldova).[13] Ele totalizau circa un sfert din teritoriul arabil al țării, plus numeroase păduri.

Legea secularizării prevedea o compensație de 82 milioane lei (din care aveau să se scadă 31 milioane datoare statului de aşezămintele religioase), o sumă mare pentru bugetul țării, bani pe care călugării greci i-au refuzat nemulțumiți. Conducerea Bisericii Ortodoxe a hotărât să refuze oferta făcută de statul român, în speranța că Puterile garante vor interveni. În final călugărilor nu li s-a mai plătit nimic. Pentru a nu avea aparența unei legi xenofobe, au fost secularizate deopotrivă şi averile mănăstirilor româneşti care nu țineau de greci. Măsura a suscitat protestele vehemente ale Turciei, dar în ciuda acestora Cuza a mers înainte cu aplicarea ei. Moşiile recuperate au format *Domeniile Statului*. O bună parte dintre ele au fost divizate în loturi şi atribuite țăranilor împroprietăriți în

[12] *Ibidem*, pp. 202-203.
[13]Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea*, Editura Saeculum, Bucureşti, 1999, p. 511.

reforma agrară care a urmat (vedeți şi articolul *Reforma agrară din 1864*). Peste câțiva ani, în timpul domniei lui Carol I, Parlamentul a declarat definitiv închisă problema mănăstirilor închinate.

BIBLIOGRAFIE:

- GIURESCU, Constantin C., *Viața și opera lui Cuza Vodă*, București, Editura Științifică, 1966.
- GIURESCU, Constantin C., GIURESCU, Dinu C., *Scurtă istorie a românilor*, București, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1977.
- ISCRU, G. D., *Istoria modernă a României*, vol. 2, București, Casa de Editură și Librărie ”Nicolae Bălcescu”, 1998.
- MIHALACHE, Marin, *Cuza Vodă*, București, Editura Tineretului, 1967.
- PREDESCU, Lucian, *Enciclopedia României. Cugetarea*, Editura Saeculum, Bucureşti, 1999.